

Anmeldelse

Den store brand, af Roland Schimmelpfennig,
iscenesat af Simon Boberg, Svalegangen

Den store brand, af Roland Schimmelpfennig, iscenesat af Simon Boberg, Svalegangen

Schimmelpfennigs musikalske parabel over en nutid
med naturkatastrofer og flygtningestrømme på teater
Svalegangen

Af Janicke Branth

*En forårsdag, en smuk forårsdag, en skyfri dag i maj.
Højt hvælver himlen sig, uendeligt, grænseløst åben og blå, og skinnende klar,
og højt højt oppe trækker fugle over himlen i lige linjer*

Så enkelt og poetisk indleder Schimmelpfennig sin dystopiske parabel over en verden, der meningsløst bevæger sig mod afgrunden. Den episke tekst er lige så minimalistisk, som den er rig på sprog billeder, der langsomt 'maler' et landskab frem for tilskuerens indre blik. Den er skrevet over Vivaldis komposition *De fire årstider* og udfolder livet i to landsbyer gennem fire årstider. De to landsbyer, "ligger her i dalen side om side, helt tæt som tvillinger i moderens mave, men på hver sin side af bækken" og har egentlig de samme forudsætninger, som London og Paris i Dickens' roman *A Tale of Two Cities*, hvor Paris rammes af en revolutionær vold, der ikke kom til udfoldelse i London, skønt de sociale skel var de samme.

Foto: Montgomery

Den store brand

Som hos Vivaldi starter forestillingen med det løfterige forår, en skildring af naturen, hvor alt på forførende vis ånder fred og ro: Fra planter, fugle, insekter og blå himmel med lette skyer panoreres hen over byerne, deres huse og beboere.

Parablen om de to byer og de fire årstider – fra skabelse til syndflod

Brecht brugte parablen til at give et stykke og en forestilling modelkarakter. Det var en metode til at give tilskueren overblik og mulighed for at handle på sine indtryk.

Foto: Montgomery

Den store brand fungerer lidt anderledes. Hvad der i starten ligner en harmonisk hvilen i egen væren – to identiske landsbyer på hver sin side af en bæk, som selv et barn kan springe over – udvikler sig i løbet af de næste par timer til uoverstigelige forhindringer for samvær. De to landsbyer præsenteres i fugleperspektiv med hver sit landsbytorv, “sin egen flagstang i solen, og tilmed sin egen kirke, sin egen dam og sin egen brønd og, hvad der især er vigtigt: sin egen kro, ‘Den Røde Okse’ herovre og ‘Den Sorte Drue’ derovre. De to landsbyer er tvillinger, ligesom de to bredder langs bækken, der deler dem”. På samme måde præsenteres beboerne som typer: præsten, mølleren, slagteren, skrædderen og skrædderkonen, skolelæreren, smeden, den rige vinbonde og den velhavende kvægavler. Og den unge mand og den unge kvinde (Martin og Marion), som forelsker sig i hinanden og mødes, snart på den ene side af floden, snart på den anden. Et landsbymiljø fra en anden tid, hvor tilværelsen udfolder sig næsten identisk begge steder. Forskellen er ens – bortset fra lyden af de to kirkeklokker, som nok er den samme, men: “En enlig klokke slår timeslaget, (Klokkeslag) og en anden klokke svarer fra den anden side af bækken, (Andet klokkeslag) først slår den ene klokke, så den anden”, og det kan jo ikke passe, for tiden må da være den samme! Hvilken af de to kirkeklokker slår mon det rigtige timeslag?

Og her er det så, at en anden – og mere grusom natur – begynder at vise sig. To hunde knurrer af hinanden under bordet på kroen, hvor deres ejere snakker fredsommeligt. De kommer så voldsomt i kamp, at en ulykke indtræffer, og deres respektive ejere – som også er de rigeste mænd i hver sin landsby – bliver fjender. Kort efter drukner en lille dreng pludseligt og meningsløst midt i sin leg i den bæk, der adskiller byerne.

Årstider som dramaturgi

Dramaturgien styres ikke af klassiske konflikter som de unge elskendes kamp for at få hinanden trods fædrenes modstand, eller det fædrene ophavs fjendskab eller en årsag til barnets ulykke. Den styres af årstiderne, som med det uforudsigelige klima gør overlevelse til en kamp – navnlig for nogen af dem.

Nok ligger de to byer i samme dal og udsættes for samme vejr­fæ­no­me­ner, men det viser sig, at de rammes forskelligt. Sommeren bliver hed. Der falder ingen regn, og tørken breder sig. Mere på den ene side af bækken end på den anden. Og derfor skærpes modsætningen mellem de to byer. Misundelse breder sig i den landsby, der slet ingen regn eller kølende vind får. Der bliver umærkeligt længere mellem bækkens to bredder, og mellem klokkeslagene. Da stormen med den eftertragtede regn endelig kommer, regner det så voldsomt på den ene side af bækken, at landsbyen bliver helt oversvømmet. Efter regnen kommer feber­epi­de­mi og rammer igen den samme landsby, der ligger lidt lavere og mindre fordelagtigt i terrænet. Og så må broen over bækken, der nu er blevet til en flod, spærres af imod de syge fra den anden side. Spørgsmålene står i kø, hvorfor os og ikke dem?

Foto: Montgomery

Isenesættelsen

Tæppet går op for en traditionel scene-sal opbygning. Scenografen Edward Lloyd Pierce synes næsten at have afstået fra scenografi. Det nøgne scenerum indrammes kun af mørke tæpper. Fem skuespillere iført kjole og hvidt trækker et stort, sort flygel ind på scenen, og pianisten Bebe Risenfors – ligeledes i kjole og hvidt – akkompagnerer skuespillerne under hele forestillingen med malende lydbilleder.

De skiftende årstider illustreres mest gennem lysætningen. Et stort lystræk sænkes ned over spillerne for at illustrere den kvælende sommerhede, eller et 'tæppe' af regn indleder den næsten syndflodsagtige oversvømmelse. Tåge lukker sig om byer og mennesker, og sneen daler formildende ved juletid. Et hvidt lys breder sig, da søen fryser til is, så alle kan stå på skøjter.

De fem skuespillere bevarer deres kjolesæt med små modifikationer gennem hele forestillingen, mens de med få, enkle og præcise gestus springer ud og ind af de mange typer, der befolker byerne og i øvrigt også dyrelivet omkring dem, fra myg til bidske hunde. Og nok så væsentligt: de springer mellem karaktererne i *begge* landsbyer, så publikum aldrig kommer til at identificere nogle af dem med den ene eller den anden landsby. Det gør de supermusikalsk i et forment timet ensemblespil. Deres kostumer får os også til at associere til musikere, en kvintet, som spiller til allersidste mand. Orkestret på Titanic var opdelt i en kvintet og en trio, og netop valget af kostumer understreger forestillingens koncept, der har taget udgangspunkt i præstens dommedagsprædiken ved juletid. ” *der vil komme et skib, et skib – og det vil være et dødens skib, vogt jer,* ” Vi er alle ombord i det skib.

Grebet svarer til tekstens poetiske minimalisme, men trækker fortællingen endnu tættere vores egen tids katastrofer. Ved uropførelsen i Mannheim i 2017 havde instruktøren ladet sig inspirere af den flamske maler Pieter Brueghel den ældres årstidsbilleder fra 1565-68 med bl.a. de berømte vinterbilleder af skøjtende bønder – som et svar på stykkets karakter af historiefortælling.

Publikum

Den traditionelle adskillelse mellem scene og sal gennembrydes flere gange af isenesættelsen. Det oplever vi fx, da mølleren i den heldige by beslutter sig til at ”omdanne[r] deres mølle til en weekendudflugtsrestaurant, for folk fra den store by, med dans og vin og øl” med fin udsigt over landskabet og bækken, som nu er blevet til en bred flod. Denne restaurant omtales lige før pausen, og da vi går ud til vores pausedrink, er teatrets foyer ændret til et rum med kulørte lamper og underholdningsmuzak. Da vi kommer tilbage efter pausen, inddrages vi også i julegudstjenesten og synger med på (en tildigtning) Brorsons ”Her kommer Jesus dine små”, inden vinterkulden og ufreden tager helt over, og de to landsbyer adskilles definitivt af både vandet og det hegn, den forskånedes landsby bygger op for at forhindre de fattige naboer i at stjæle brænde i deres skov.

Den katastrofale brand

Med forårets smeltevand forsvinder de sidste rester af den bro, som bandt landsbyerne sammen, og afstanden mellem kirkeklokkernes timeslag bliver så lang, at de næsten ikke kan høres. De elskende står stadig og råber til hinanden fra hver sin kyst, men så opdager vinbondens datter branden på den anden side. En altødelæggende brand, hvis årsag aldrig forklares, men ender med at sende de svækkede landsbyboere på flugt ud på havet i en båd, der visuelt etableres af skuespillerne, når de kravler op på flyglet, og derfra stirrer ud over 'vandet' og tilskuerrummet uden at kunne få øje på noget, der ligner en frelsende kyst.

Og sådan slutter stykket med at give os et Titanic-billede af orkestret, der bliver ved med at spille, indtil hele skibet er sunket. Personligt kunne jeg godt have undværet de orange redningsveste,

vi kender så godt fra medie billeder af bådflygtninge. Især fordi det skaber et dem og os, som forestillingen undervejs så fint har ophævet. Men ellers en visuelt flot og velfungerende iscenesættelse, der udnytter tekstens episke form og giver spillerne mulighed for at tegne de mange typer med enkle greb. Kristian Erhardsens fornemmelser for tekstens lyriske sprog er en væsentlig del af den vellykkede opsætning.

Så meningsløst som den lille dreng drukner midt i sin leg i starten af forestillingen, ligeså kontingent og urimelig er den skæbne, der overgår den ene af de to landsbyer, som i ulige grad rammes af vejrets uforudsigelige fordeling af sol, vind og regn. Schimmelpfennigs parabel er ikke et modelstykke, der opfordrer til kamp mod en uretfærdig fordeling af produktionsmidlerne og deres overskud, men en stilfærdig skildring af de naturgivne årsager og tilfældigheder, der også er styrende principper, og som bringer sagesløse mennesker i nød. Mennesker som os selv, og som vi *kunne* vælge at tage imod.

En tankevækkende og helt igennem seværdig forestilling.

Janicke Branth, dramaturg cand.phil., tidl. dramaturg på Aarhus Teater og rektor for Dramatikeruddannelsen, tidl. medlem af Reumertjuryen og underviser på DDSKS. Medlem af Peripetis redaktion gennem mange år og nu kurator for Dansk Teater 300 År.

Den Store brand spillede på Svalegangen fra d. 10.09 til den 08.10 2022

Medvirkende: Maja Juhlin, Kirstine Hedrup, Victor Marcussen, Lue Støvelbæk, Marie Tourell Søderberg, Bebe Risenfors

Instruktion: Simon Boberg

Oversættelse: Kristian Erhardsen

Scenografi: Edward Lloyd Pierce

Musik: Bebe Risenfors

Lysdesign: Henrik Sloth

Lyddesign: Anton Bast